

DIDACTIEK VAN SCHRIJFVAARDIGHEID FRANS

T0sf2: Een boodschap foutloos kopiëren in betekenisvolle situaties Uitgewerkt voorbeeld

1 Wat is schrijfvaardigheid?

Schrijfvaardigheid is een complexe productieve vaardigheid. Leerlingen uit het basisonderwijs moeten schriftelijk een communicatieve boodschap in het Frans kunnen overbrengen. Hiervoor beschikken ze over de nodige ondersteuning. Dit lezen we in de leeruitkomst van schriftelijke taalvaardigheid:

Ik begrijp een schriftelijke boodschap in het Frans. Ik breng ze met hulpmiddelen over in betekenisvolle situaties.

Schrijven gebeurt dus altijd in betekenisvolle situaties. *Je* (= zender) schrijft een boodschap *voor iemand* (ontvanger) *in een betekenisvolle situatie*. Dat is een situatie zoals die in het echte leven voorkomt of een zinvolle, realistische opdracht waarin de interactie een authentieke situatie benadert. Met andere woorden, in welke situatie zal een 10-12-jarige leerling een boodschap schrijven? Zo sturen leerlingen bv. een vakantiekaartje of een kaartje om te feliciteren, schrijven en/of beantwoorden ze een berichtje, stellen ze een verjaardagskalender samen of maken ze een poster met klasregels. Uitgewerkte praktijkvoorbeelden kan je terugvinden in de [ZILLbib](#).

Niet elke schriftelijke opdracht is dus een opdracht schrijfvaardigheid. Vaak wordt het uit het hoofd schrijven van de geleerde woordenschat of werkwoordvervoegingen onterecht beschouwd én geëvalueerd als schrijfvaardigheid. Bij dergelijke opdrachten gaat het in de eerste plaats echter over evaluatie van kennis, niet van schrijfvaardigheid. Schrijfvaardigheid wordt op die manier vaak verengd tot het schriftelijk inoefenen van kennis en/of spelling. Schrijfvaardigheid en spelling zijn echter geen synoniemen. Spelling is de vastgelegde manier om een taal schriftelijk weer te geven (letter-tekenkoppeling, spelling- en grammaticaregels). Leerlingen van een derde graad kunnen de letters en woorden in het Frans wel schrijven, maar ze zijn weinig of niet vertrouwd met de klanken en uitspraak ervan. Ze zijn nog volop bezig die klanken aan het schriftbeeld te koppelen. Dat klank- en schriftbeeld is niet zo vanzelfsprekend voor onze leerlingen. We staan er niet altijd bij stil dat de vreemde taal voor onze leerlingen verwarrend kan zijn. Sommige klanken worden op dezelfde manier geschreven als in het Nederlands, maar worden anders uitgesproken. Bijvoorbeeld de tweeklank “ou” klinkt anders in het Nederlands dan in het Frans (vergelijk: *goud* - *boulangier*). Een aantal Franse klanken worden dan weer op eenzelfde manier uitgesproken maar anders geschreven. Denk bijvoorbeeld aan de [e]-klank van *un bébé*, van *parler*, en ook van *vous parlez*.

Het is daarom heel belangrijk om eerst voldoende aandacht te besteden aan de verklanking van de woorden en zinnen door deze auditief aan te bieden. We zetten daarbij in op het doel:

T0mf2 Beluisterde en/of gelezen teksten in het Frans nazeggen en hardop lezen in betekenisvolle situaties

Meer informatie over TOfm2 vind je in de bijhorende [didactische fiche](#).

Nadat de woorden voldoende auditief verankerd zijn, bieden we het schriftbeeld aan de leerlingen aan. En pas in volgende fase gaan we over naar het eigenlijke schrijven.

2 Kopiërend schrijven

In het vreemde talenonderwijs vertrekken we voor schrijfvaardigheid vanuit de woordenschat en niet vanuit de letter-klankkoppeling zoals dit gebeurt voor Nederlands. Om de woorden correct te schrijven doet de beginnende taalgebruiker vooral een beroep op zijn geheugen. Daarom is het belangrijk om voldoende aandacht te besteden aan de kopieerfase en strategieën zodat de leerlingen de kans krijgen het woordbeeld goed en correct in te prenten en 'in de vingers' te krijgen.

Om die reden werken we in het basisonderwijs voor schrijfvaardigheid op kopiërend niveau. Leerlingen zien het schriftbeeld en stellen met deze ondersteuning hun boodschap op. Dit gebeurt altijd in een betekenisvolle situatie. Woorden uit een gegeven lijst overschrijven naast het bijhorende prentje of in losse zin is geen betekenisvolle situatie (zie punt 1 *Wat is schrijfvaardigheid?*).

Bij kopiërend schrijven ligt de nadruk op het nakijken en het corrigeren van het eigen werk. In het leerplan Zin in leren! Zin in leven! lees je twee doelen voor schrijfvaardigheid binnen taalontwikkeling Frans:

TOsf2 Een boodschap in het Frans foutloos kopiëren in betekenisvolle situaties

TOsf3 Een eenvoudige, functionele boodschap in het Frans schrijven door aan te vullen met gegeven woorden of samen te stellen aan de hand van aangereikte bouwstenen

In het kopiërend schrijven voorzien we dus een opbouw. In eerste instantie leren de leerlingen een boodschap foutloos overschrijven (TOsf2). Daarna schrijven ze een functionele boodschap door deze aan te vullen met gegeven woorden of samen te stellen aan de hand van aangereikte bouwstenen (TOsf3). Informatie over deze tweede stap vind je in de bijhorende [didactische fiche](#). In deze fiche bespreken we TOsf2.

3 Didactische aanpak van TOsf2

Een communicatieve boodschap schrijven in een vreemde taal vraagt een stapsgewijze opbouw met veel begeleiding van de leraar en ondersteuning aan de hand van voorbeelden en modellen. Voor het aanleren van de strategieën sta je als leraar model en zeg je luidop hoe je te werk gaat. Samen met de leerlingen denk je hardop na over de aanpak van een schrijfo opdracht. In een volgende stap laat je de leerlingen nadenken en zelf vragen stellen over de opbouw van hun boodschap.

Deze leerlijn vinden we in ZILL terug:

Help de leerlingen het schrijfdoel bepalen en zich concentreren op de schrijftaak.

Je vertrekt altijd van een voorbeeld of voorbeelden, van één of meerdere modellen om daarna het best passende voorbeeld/model te kiezen. Je ondersteunt de leerlingen stapsgewijs bij het uitvoeren van de opdracht. Dit doe je door als leraar model te staan en samen met de leerlingen de vragen hieronder te bespreken. Je toont voor en legt elke stap duidelijk uit. Je vertrekt hiervoor van de “ik-vorm”.

Je kunt dit visualiseren, bijvoorbeeld door een mindmap of een ander schema.

Geleidelijk aan bouw je deze ondersteuning af, zodat de leerlingen steeds autonomer de opdracht kunnen uitvoeren (zie afbeelding leerlijn hierboven).

Vorbereiding van de schrijftaak:

Je vertrekt vanuit het communicatiemodel uit het Nederlands (= 9 vragen om na te denken over een communicatieve situatie: wie?, wat?, relatie tussen boodschap en werkelijkheid?, aan wie?, bedoeling?, hoe?, in welke situatie en omstandigheden?, weg en middelen?, effec?t)

- Waarom schrijf ik de boodschap? (schrijfdoel)

- Voor wie is de boodschap bedoeld? Wie gaat mijn boodschap lezen? Is het voor mezelf bedoeld (bv. boodschappenlijstje, recept, post-it als reminder, dagboek ...)? Of is het voor iemand anders (bv. kaartje, e-mail, uitnodiging, kattedelletje ...)?
- Wat wil ik dat de lezer te weten komt? Wat moet ik zeker schrijven? In welke volgorde ga ik het schrijven?
- Welk model of voorbeeld vind ik het meest passend?
- Hoe spreek ik de lezer aan? Hoe sluit ik mijn boodschap af?
- Welk medium gebruik ik? Pen en papier, computer, smartphone ...?

Tijdens de schrijfo opdracht:

- Schrijf ik de woorden/zinnen correct over? Wat moet ik doen om een duidelijke en correcte boodschap te schrijven? Kan ik het woord (of de zin) in één keer overschrijven of doe ik het in verschillende stappen?
- Controleer ik tussentijds?
- Heb ik aandacht voor de vorm van mijn bericht? (Een wenskaart schrijf ik op een andere manier dan een boodschappenlijstje.)

Na de schrijfo opdracht:

- Ben ik klaar? Dan lees ik mijn boodschap na. Heb ik alle woorden correct geschreven? Denk ik ook aan de hoofdletters, accenten en leestekens? Zijn er woorden waaraan ik twijfel? Hoe kan ik nagaan of ik ze juist geschreven heb? Laat ik mijn boodschap ook nalezen door een klasgenoot?

Een boodschap in het Frans leren schrijven, is een uitgelezen kans om leerlingen strategieën te leren inzetten die hen helpen om de opdracht efficiënt aan te pakken. We werken hiermee aan IVzv4:

IVzv4 Specifieke strategieën inzetten om vragen, opdrachten, uitdagingen en problemen efficiënt aan te pakken

Bijvoorbeeld: Waarom schrijf ik? Wat is mijn schrijfdoel? Ik pas in functie van mijn doel mijn boodschap aan.

Is het een boodschappenlijstje om niets te vergeten wanneer ik naar de winkel ga?

Tip: Je kunt Franstalige folders aanvragen of de leerlingen kunnen online de website van een warenhuisketen raadplegen.

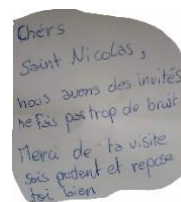
Bv. Ga naar de website van Carrefour, Colruyt, Delhaize,... > selecteer de Franse taal

<https://www.colruyt.be/fr> of www.carrefour.eu (continuer en français)

Schrijf ik een kort kattedelletje om iets mee te delen, bv. om te zeggen dat ik een beetje later zal zijn, of omdat ik nog even naar een vriend ga?

Stuur ik een sms'je met de vraag om iets mee te brengen?

Tip: Via de zoekterm "petit mot" vind je bij afbeeldingen enkele voorbeelden.

Wil ik een kaartje schrijven om te zeggen hoe het gaat, dat het leuk is, wat ik gedaan heb?

Schrijf ik een uitnodiging?

Moet ik antwoorden op een uitnodiging om te zeggen dat ik (niet) kan komen?

Wil ik een evenement aankondigen?

4 Uitgewerkt voorbeeld: een verjaardagskaart foutloos kopiëren

We vertrekken zoals reeds vermeld vanuit een betekenisvolle situatie om de opdracht te formuleren.

Doel:

Een boodschap foutloos kopiëren in een betekenisvolle situatie (TOSf2)

Opdracht:

Een verjaardagskaart schrijven

In de krant lees je de oproep van een mama uit Wallonië om haar zoon die zelden kaartjes krijgt, voor zijn 11de verjaardag te verrassen met een heleboel kaartjes. Je schrijft een verjaardagskaartje voor die jongen.

Je hebt de schrijfoopdracht goed uitgevoerd als je

- *een kaartje geschreven hebt dat past in deze situatie.*
- *op basis van een gepast model een kaartje zonder fouten geschreven hebt.*

Modeling

Foutloos kopiëren impliceert leesvaardigheid. De leerlingen vertrekken van een voorbeeld of voorbeelden, van één of meerdere modellen om daarna het best passende voorbeeld/model te kiezen en de boodschap foutloos te kopiëren, waar nodig met eigen gegevens. Om het juiste model te kunnen uitkiezen, is het nodig dat de leerlingen de aangeboden modellen begrijpen. Hiervoor zetten ze leesvaardigheid in.

Voor deze opdracht vind je voorbeelden en modellen o.a. via Google afbeeldingen - zoekterm: *cartes anniversaire (enfants)*. Je gaat samen met de leerlingen op zoek naar het meest geschikte voorbeeld.

Eerst focus je op het tekstbegrip aan de hand van volgende vragen:

- Voor welke gelegenheid zou elk van deze kaarten geschreven zijn? *Ik ga elk kaartje eerst bekijken. Wat zie ik op het kaartje? (bv. Ballonnen, slingers, sterren, een cadeautje, een hondje met een feestmuts ...)* *Ik denk dat het een wenskaart is.*
- Ik ga de kaartjes in stilte lezen en proberen te begrijpen waarover het gaat.
- Welke woorden (her)ken ik? ...
- Wie heeft het kaartje geschreven? ... Voor wie is het kaartje bedoeld? ...
- Waarover gaat de boodschap? ...
- Wat is het doel van de boodschap? Waarom heeft de zender deze boodschap geschreven? ... *wordt 10 (of ...) jaar en hij wil ... gelukwensen met haar/zijn verjaardag.*

Tip voor differentiatie: Je kunt de leerlingen enkel verjaardagskaarten geven, maar je kunt ook andere wenskaarten aanbieden. De leerlingen moeten dan eerst een selectie maken van de wenskaarten die in aanmerking komen voor een verjaardag.

Daarna kies je het meest geschikte kaartje uit. Volgende vragen kunnen hierbij ondersteunen:

- Waarom schrijf ik dit kaartje? *Ik wil iemand een gelukkige verjaardag wensen.*
- Naar wie stuur ik dit kaartje? Wie is de ontvanger? *Een jongen van 11 jaar die ik niet ken.*
- Welke boodschap lijkt me het meest geschikt om te sturen naar die jongen uit Wallonië? *Die tekst schrijf ik over op mijn eigen kaartje.*

Denk ook met de leerlingen na hoe ze hun verjaardagswens zullen schrijven en versturen:

- Knutsel ik zelf een kaart? Kies ik voor een aangekochte kaart? Of een digitale kaart?

Samen met de leerlingen stel je daarna een schrijfplan op.

*Welke boodschap wil ik schrijven?
Hoe ga ik groeten aan het einde?
Ik eindig met mijn naam.*

*Ik moet het kaartje adresseren: naam van die jongen, adres en woonplaats.
Ik vergeet niet te frankeren!*

Vervolgens schrijven de leerlingen hun wenskaart.

Ook bij foutloos kopiëren, hoe eenvoudig en vanzelfsprekend het ook lijkt, is modeling nodig. Correct kopiëren in het Frans vraagt veel inoefening. De letter-klank-koppeling is verschillend van het Nederlands. Voor beginnende taalleerders is dat niet gemakkelijk. De leerlingen denken vanuit het Nederlands klanksysteem. Door hardop te verwoorden hoe je het aanpakt, welke strategieën je inzet om de vreemde taal foutloos over te schrijven, geef je de leerlingen handvatten die ze beetje bij beetje zelfstandiger leren inzetten. De leerlingen leren zo meer aandacht besteden aan het woordbeeld. Tijdinvestering bij het leren kopiëren door modeling resulteert in tijdwinst en nauwkeurigheid bij het schrijven achteraf.

Via volgende stappen zet je in op strategieën die helpen om in een vreemde taal foutloos een betekenisvolle boodschap te kopiëren:

1. Denk met de leerlingen na waarom het belangrijk is om geen fouten te schrijven in het verjaardagskaartje.

Ik ken die jongen niet. Een kaartje zonder fouten is respectvoller.

2. Hoe kan ik er voor zorgen dat ik geen fouten schrijf?

Ik kijk eerst goed naar de volledige zin en dan naar elk woord. Ik lees de zin, het woord in stilte in het Frans mee terwijl ik het neerschrijf.

Op deze manier oefenen de leerlingen ook nog eens mondeling de letter-klank-koppeling in het Frans op een functionele manier (TOMf2).

Waar moet ik op letten?

- Denk ik aan de hoofdletter aan het begin van de zin of bij een naam?
- Zijn er letters met een accent? Dan let ik goed op de richting van het accent.
- Zijn er woorden met een liggend streepje? Een weglatingsteken?
- Welk leesteken staat er aan het einde van de zin? Een punt, een vraagteken, een uitroepsteken?

3. Het kaartje (de boodschap) is geschreven.

Ik kijk na of de boodschap volledig is.

- Is de aanspreking juist? Heb ik de naam van de ontvanger correct geschreven?
- Heb ik de passende boodschap gekozen? Is de boodschap helemaal juist geschreven?
- Heb ik mijn naam geschreven?

5 Observer, evalueer en geef feedback

Aan het einde van de schrijfo opdracht reflecteer je samen met de leerlingen hoe de opdracht verlopen is en wat ze nodig hebben om een volgende opdracht (nog) beter te kunnen uitvoeren. Dit kun je doen aan de hand van volgende vragen:

- Hoe is de opdracht verlopen?
- Wat lukte goed? Wat lukte niet of minder goed?
- Hoe kwam dat?
- Wat heb ik nog nodig zodat de schrijfo opdracht de volgende keer (nog) beter verloopt?
- Wat kan ik zelf doen om de opdracht een volgende keer beter te kunnen?
- In welke situatie kan ik deze werkwijze en wat ik geleerd heb nog gebruiken?

Dit kan de leerling aanduiden in het reflectiekader aan de hand van volgende iconen:

Ik heb meer tijd nodig.

Bv. om het passende kaartje te kiezen
Bv. om de tekst te schrijven
Bv. om mijn boodschap na te lezen en te verbeteren

Ik heb hulpmiddelen nodig.

Bv. een woordenboek of leerboek om de betekenis van woorden op te zoeken
Bv. groter gedrukte voorbeelden
Bv. minder keuze aan voorbeelden
Bv. voorleessoftware

Ik heb ondersteuning van anderen nodig.

Bv. van de juf/meester
Bv. van een klasgenoot

Ik probeer iets moeilijker

Bv. Ik probeer een langere tekst te schrijven.
Bv. Ik zoek zelf nog andere woorden en zinnen in het woordenboek of leerboek.
Bv. Ik gebruik in mijn tekst ook eens een woord dat ik nog niet zo goed ken.

Op die manier neemt de leerling het eigen leerproces (IVzv2) bewuster in handen.

Aan de hand van een rooster met duidelijk omschreven criteria weten de leerlingen wat van hen verwacht wordt. Het helpt hen om te reflecteren over wat voor hen al goed lukt, wat nog moeilijk gaat en vooral wat ze nodig hebben om meer leerwinst te maken. In de leerlijn van IVzv2 lees je deze ontwikkelstappen:

IVzv2 Op een efficiënte manier informatie en leerervaringen opnemen, verwerken, weergeven (delen) en deze onthouden en inzetten bij nieuwe ervaringen en in complexere situaties

5-12j Zich met hulp bewust worden van wat men nodig heeft om te leren - inzicht hebben in de eigen leerprocessen

9-12j De eigen leerwinst juist inschatten met oog voor wat men (nieuw) heeft geleerd, over zichzelf heeft geleerd en over wat men verder nodig heeft

De criteria zijn ook een objectieve ondersteuning om de schriftelijke boodschap te evalueren en aan de leerling gerichte feedback over de schrijfopdracht te geven.

Voorbeeld van een evaluatierooster voor de leraar voor de opdracht: “een verjaardagskaart foutloos kopiëren”:

Naam:		Hier heb je veel hulp bij nodig.	Dit lukt met een beetje hulp.	Dit kun je zonder hulp.	Hoe kan je hierin (nog) beter worden?
Je kunt een verjaardagskaart schrijven a.d.h.v. voorbeelden:	aanspreking				
	wens				
	groet				
Je kijkt na dat er geen schrijffouten in je verjaardagskaart staan.					
Je schrijft net en verzorgd.					

Voorbeeld van een zelfevaluatierooster voor de leerling:

Naam:	Hier heb ik veel hulp bij nodig	Dit lukt met een beetje hulp.	Dit kan ik zonder hulp.	Hoe kan ik hierin (nog) beter worden?
Ik kan een verjaardagskaart schrijven:				
- Ik heb een aanspreking geschreven.				
- Ik heb een verjaardagswens geschreven.				
- Ik ben geëindigd met een groet.				
Ik lees de tekst goed na en verbeter schrijffouten.				
Ik schrijf net en verzorgd.				
Differentiatie: Wat heb ik nodig om volgende keer de opdracht beter te kunnen uitvoeren?				
 <p>Ik heb meer tijd nodig.</p>	 <p>Ik heb hulpmiddelen nodig.</p>	 <p>Ik heb hulp van anderen nodig.</p>	 <p>Ik probeer nog iets moeilijker.</p>	
Feedback op de realisatie van de doelen (door de leerkracht)				

Voorbeeld van een evaluatie naar een voorbeeld van het artikel “Evaluëren en feedback geven in één?” uit FONS nummer 8 (auteur Josefien Demey):

Zo kan ik groeien:		Dit moet ik kunnen:		Dit doe ik heel goed:	
		De gepaste woorden en zinnen kiezen om een verjaardagskaart te schrijven.			
	Nog onvoldoende	voldoende	goed	super	
		Alle delen van de kaart schrijven: een aanspreking, een wens, een groet.			
	Nog onvoldoende	voldoende	goed	super	
		Ik lees mijn tekst na en verbeter schrijffouten.			
	Nog onvoldoende	voldoende	goed	super	

In het ontwikkelthema “Zelfregulerend vermogen” vinden we volgende generieke doelen:

IVzv3 Doelgericht en efficiënt handelen door taken te plannen, uit te voeren, erop te reflecteren en waar nodig bij te sturen in functie van zelfredzaam en zelfstandig functioneren.

IVzv4 Specifieke strategieën inzetten om vragen, opdrachten, uitdagingen en problemen efficiënt aan te pakken.

Bij “Onderzoekskompetentie” lezen we:

IVoc4 Alleen of met andere kritisch reflecteren op ervaringen en bevindingen en daaruit leren.

Door bewust stil te staan bij de doelen, de leerlingen hierover laten na te denken en feedback te geven, zetten we hierop in.

